

Naar grondgebonden groei van de melkveehouderij

December 2014

Huib Silvis en Martien Voskuilen

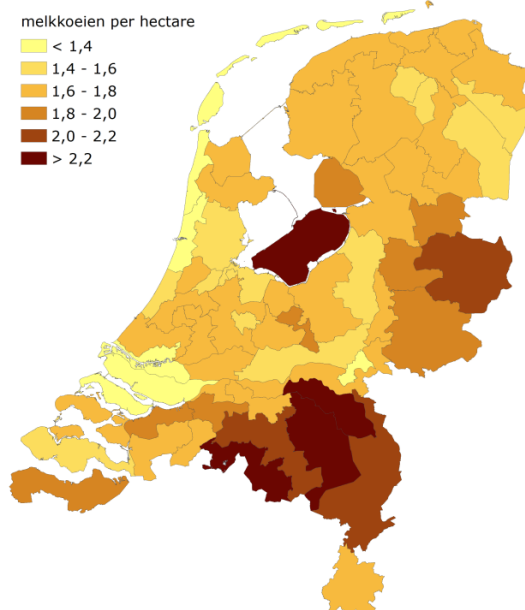


In 2015 komt een einde aan de melkquotering. Om een ongebreidelde groei van de melkveehouderij te voorkomen heeft het kabinet de Wet verantwoorde groei melkveehouderij voorgesteld. Op 16 december jl. is deze melkveewet nu ook door de Eerste Kamer aangenomen. Groei van de melkveehouderij is mogelijk onder de voorwaarde dat de toename van de fosfaatproductie boven de melkveefosfaatreferentie van 2013 op 'eigen grond' geplaatsd wordt, geheel verwerkt wordt of een combinatie van beide. Grond waarover beschikt kan worden op basis van eigendom, huur, erfpacht of een grondgebruiksovereenkomst geldt als eigen grond. Bij algemene maatregel van bestuur (AMvB) kunnen aanvullende voorwaarden worden gesteld aan de mate van grondgebondenheid. In een motie is de regering verzocht om bij de uitwerking van de AMvB een wijzigingswet voor te bereiden om de grondgebondenheid in de wet op te nemen. In deze bijdrage gaan we in op de gevolgen van een drietal beleidsvarianten om de grondgebondenheid te borgen.

Structuur melkveehouderij

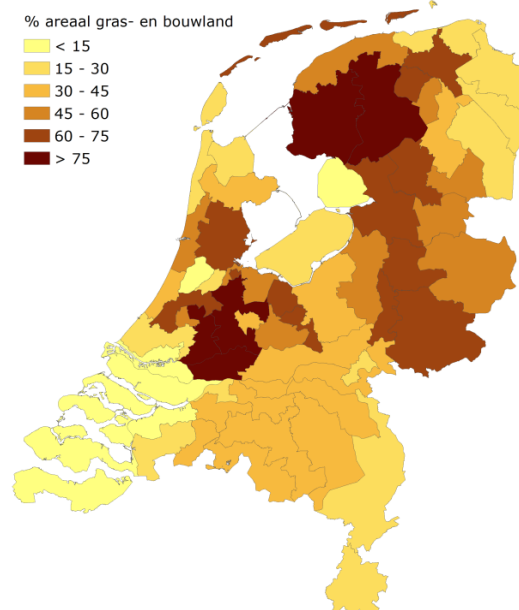
Anno 2013 telt Nederland 17.000 gespecialiseerde melkveebedrijven die op een areaal cultuurgrond van ruim 0,8 mln hectare, ongeveer 1,5 mln melkkoeien houden, wat vrijwel gelijk is aan de complete Nederlandse melkveestapel. De Nederlandse melkveebedrijven hebben nu gemiddeld bijna 90 melkkoeien die circa 50 ha tot hun beschikking hebben, ofwel 1,8 melkkoe per hectare cultuurgrond.

Kaart 1 Veedichtheid melkveebedrijven, 2013



Bron: RVO, bewerking LEI Wageningen UR.

Kaart 2 Grond op melkveebedrijven, 2013



Bron: RVO, bewerking LEI Wageningen UR.

Regionaal loopt de veedichtheid uiteen van ruim één melkkoe per hectare in delen van het Westen van het land tot rond 2,5 in het Oosten van Brabant (kaart 1). In de weidegebieden in het Noorden en Westen van het land ligt de veedichtheid op de melkveebedrijven tussen 1,6 en 1,8 melkkoe per hectare. In kaart 2 is per gebied aangegeven welk aandeel melkveebedrijven hebben in het totaal areaal gras- en bouwland. Het zal niet verbazen dat de echte melkveehouderijgebieden donker kleuren. Een aantal gebieden met een hoge veedichtheid per bedrijf – Oost-Brabant, Noord-Limburg en de Zuidelijke IJsselmeerpolders – hebben in kaart 2 een lichtere kleur.

Beleidsvarianten

Het ministerie van EZ heeft LEI Wageningen UR gevraagd drie beleidsvarianten te verkennen om de grondgebondenheid nader in te vullen (De Koeijer et al., 2014).

Graasdiernorm voor alle bedrijven

In deze beleidsvariant geldt voor alle melkveehouders een norm van maximaal drie graasdiereenheden per hectare. Om de voorspelde groei van de melkveestapel in 2020 te kunnen realiseren, moet in deze variant 17% van de melkveebedrijven aanvullende maatregelen nemen. Een optie is grond aan te kopen; daarvoor zouden deze bedrijven landelijk gezien gemiddeld 8 hectare moeten verwerven. In de zuidelijke provincies en Flevoland loopt dat op tot 13 à 16 hectare; in de meeste overige provincies blijft dat beperkt tot circa 6 hectare. Bij de gehanteerde uitgangspunten in de scenarioberekeningen is de kans echter groot dat de veehouders die maatregelen moeten nemen, kiezen voor inkrimping van de melkveestapel. Dat zou leiden tot een forse vermindering van de melkveestapel (5%).

Normering fosfaatoverschot voor groeiers

Grondgebondenheid is in deze beleidsvariant gekoppeld aan een norm voor het fosfaatoverschot per hectare. Bedrijven met een fosfaatoverschot boven de norm mogen alleen grondgebonden groeien. In deze variant hoeft maar een beperkt deel van de veehouders die hun bedrijf willen uitbreiden maatregelen te nemen. In de zwaarst verkende norm geldt dat op landelijk niveau voor circa 2% van de bedrijven; in Flevoland, Noord-Brabant en Limburg is dat 3 à 5%. De veehouders die aanvullende maatregelen moeten nemen en kiezen voor uitbreiding van het bedrijfsareaal, hebben daarvoor gemiddeld minimaal 10 hectare grond nodig. Afhankelijk van de zwaarte van de norm kan dat oplopen tot rond de 15 hectare in Groningen, Noord-Brabant en Limburg tot 20 à 30 hectare in Flevoland. Een keuze voor inkrimping van de melkveestapel heeft vrijwel geen invloed op de totale omvang van de verwachte melkveestapel in 2020, omdat slechts een klein aantal veehouders maatregelen hoeft te treffen.

Normering mestverwerking voor groeiers

In deze beleidsvariant is grondgebondenheid gekoppeld aan de grond die al bij een bedrijf in gebruik is. Bedrijven mogen bij uitbreiding van de melkveefosfaatproductie slechts een deel van de extra fosfaat laten verwerken. Afhankelijk van de zwaarte van de norm moet op landelijk niveau 1 tot 7% van de veehouders die willen groeien maatregelen nemen, zoals grond aankopen of melkvee afstoten. Voor de zwaarste norm loopt dat op tot 12 à 13% in Flevoland en Noord-Brabant. Bij de keuze voor uitbreiding in grond heeft de veehouder die moet ingrijpen, zo'n 10 hectare nodig. Dat geldt gemiddeld voor de bedrijven in Nederland; provinciaal kan het toenemen tot 15 à 20 hectare in Zeeland, Noord-Brabant en Limburg tot richting de 30 hectare in Flevoland.

Gevolgen voor de grondmarkt

Melkveebedrijven zijn in veel gebieden een belangrijke partij in de agrarische grondmarkt, zowel in ruimtebeslag als in aandeel van de grondtransacties (tabel 1). De invoering van grondgebonden normen voor de groei van de melkveehouderij heeft per gebied verschillende effecten. De gevolgen voor de grondprijs zijn vermoedelijk het sterkst in de zuidoostelijke provincies, omdat daar relatief de meeste bedrijven zijn die maatregelen moeten nemen. Om de voorspelde groei van de melkproductie te kunnen realiseren, verdubbelt de vraag naar landbouwgrond in deze provincies in veel varianten. Deze uitkomst moet echter niet vertaald worden naar een evenredige grondprijsstijging. Hierbij speelt mee of er mogelijkheden zijn voor mestafzet in de regio. Volgens kaart 2 kan dit het geval zijn in een aantal gebieden met een hoge veedichtheid per bedrijf, zoals Oost-Brabant, Noord-Limburg en de Zuidelijke IJsselmeerpolders. Maar als voor groei van bedrijven mestafzet nodig is, moet dat volgens de melkveewet op eigen grond plaatsvinden. Knelpunt daarbij zijn de grondprijzen in deze gebieden die tot de hoogste van het land behoren.

Vooraf op bedrijven die overeenkomen met het standaardbedrijf 'Volledig opstallen' zal uitbreiding van de melkveehouderij op grenzen stuiten. De ondernemers met een dergelijk bedrijf zullen naar verwachting in veel gevallen de keuze moeten maken om de uitbreiding van het aantal melkkoeien te beperken, al was het maar omdat ze door gebrek aan financieringsmogelijkheden niet de optie hebben om extra grond te verwerven.

Tabel 1 Totaal en verhandeld areaal (ha) gras- en bouwland en aandeel melkveebedrijven (%), 2013

	Totaal areaal		Verhandeld areaal ^a		
	Hectare	aandeel (%) melkvee	Hectare	% totaal areaal	aandeel (%) melkvee
Groningen	162.117	36	1.739	1,1	47
Friesland	225.114	75	1.993	0,9	87
Drenthe	147.882	43	2.447	1,7	58
Overijssel	196.531	64	1.582	0,8	77
Flevoland	82.267	16	752	0,9	16
Gelderland	223.043	55	1.780	0,8	71
Utrecht	62.309	72	448	0,7	89
Noord-Holland	107.638	47	1.061	1,0	71
Zuid-Holland	116.178	48	902	0,8	56
Zeeland	115.714	9	801	0,7	20
Noord-Brabant	227.076	41	2.255	1,0	49
Limburg	85.525	28	996	1,2	41
Nederland	1.751.394	47	16.756	1,0	59

^a Verhandeld areaal is gemiddelde van 2012 en 2013; Een toelichting is aan het eind van dit bericht opgenomen. Bron: Kadaster, RVO en LEI Wageningen UR.

Toelichting

Aan de basis van het verhandeld areaal liggen alle mutaties in het landelijk gebied in het eigendomsregister van het Kadaster. Daaruit zijn alle transacties geselecteerd van kopers die volgens de Landbouwtelling een landbouwbedrijf exploiteren, exclusief tuinders. Voorts is geselecteerd op gras- of bouwland, zakelijk recht is volle eigendom en geen familierelatie.

Bronnen

Koeijer, T.J. de, P.W. Blokland, C.H.G. Daatselaar, J.F.M. Helming, H.H. Luesink (2014). *Scenario's voor grondgebondenheid; Een verkenning van de varianten binnen het wetsvoorstel Verantwoorde groei melkveehouderij*. Wageningen, LEI Wageningen UR (University & Research centre), LEI 14-128

Contact

LEI Wageningen UR
Postbus 29703
2502 LS Den Haag
www.wageningenUR.nl/lei

H.J. Silvis
T (070) 335 81 68
E huib.silvis@wur.nl

M.J. Voskuilen
T (070) 335 83 28
E martien.voskuilen@wur.nl

